

мистецьку традицію народної одяжі, створено багатоманітність її трансформації в сучасному костюмі.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Федина О. Український народний костюм і проблеми ансамблевості в сучасній практиці художнього моделювання одягу / О. Федина // Вісник ЛАМ. – Вип. 10. – Львів, 1999. – С. 245–249.
2. Матейко К.І. Український народний одяг / К.І. Матейко. – К., 1977.
3. Білан М.С., Стельмащук Г.Г. Український стрій / М.С. Білан, Г.Г. Стельмащук. – Львів, 2000.
4. Николаева Т.А. Украинская народная одежда. Среднее Поднепровье. – К., 1988.
5. Сидорович С.Й. Художня тканина західних областей УРСР / С.Й. Сидорович. – К., 1979.
6. Матейко К.І. Використання в сучасному одязі елементів традиційного вбрання / К.І. Матейко, С.Й. Сидорович // Народна творчість та етнографія. – К. : Вип. № 2, 1963. – С. 14–20.
7. Николаева Т.А. Народное моделирование женской одежды и применение его традиций в современной практике (на материалах Украины) / Т.А. Николаева // Советская этнография. – М. : Вип. № 3, 1977. – С. 72–90.
8. Николаева Т.А. Народные конструктивно-художественные приемы в традиционной и современной весенне-осенней верхней одежде украинцев / Т.А. Николаева // Советская этнография. – М. : Вип. № 3, 1984. – С. 14–28.

*Марина Штана
(Полтава, Україна)*

ВИКОРИСТАННЯ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ У СУЧАСНОМУ ОДЯЗІ ПРОВІДНИХ УКРАЇНСЬКИХ ДИЗАЙНЕРІВ

З давніх часів на Україні одяг мав не тільки практичне призначення, але й велику етнічну та естетичну суть. У кожному регіоні нашої держави були свої унікальні звичаї, обряди та костюми. До різних свят використовувався свій окремий одяг. Всі костюми виготовлялися вручну, починаючи з вирощування рослин (конопель чи льону), виготовлення тканин та ниток, фарбування і пошиття одягу, закінчуючи вишивкою та оздобленням. Український одяг завжди був від природи – як по складу та виготовленню, так і по візерунках вишивки і крою. Кожен регіон або навіть окремі села вносили щось своє у декорування костюму.

Сьогодні цей великий пласт нашої історії та традиційної культури творчій колектив Українського Сувеніру намагається зберегти документально і відтворити практично давні техніки пошиття одягу та вишивання. При розробці нових стилів і технік пошиття одягу ми намагаємось зберегти оригінальність і неповторність вишивки усіх регіонів нашої країни.

Надзвичайна мальовничість є характерною рисою традиційного українського одягу, яка відбиває високий рівень культури виробництва,

володіння багатьма видами й техніками опорядження та оздоблення. Водночас значна варіативність також притаманна народному одягу. Найбільш помітними були відмінності у костюмі, що побутував на Слобожанщині та Поділлі, Правобережжі та Лівобережжі. Стосується це і традиційного одягу населення Карпат, Подністров'я, Півдня та Полісся України. Регіональною специфікою були позначені передусім матеріали для одягу; декоративні, конструктивні і технологічні прийоми його створення; способи виробництва окремих деталей: взуття, прикрас, головних уборів; мотиви орнаментики, техніка та колорит – особливо сорочок і поясного одягу, які майже до кінця ХІХ ст. зберігали давні локальні особливості, а також способи носіння і об'єднання всіх елементів одягу в повний, завершений комплекс вбрання[1].

Важливою етнічною, соціальною і естетичною характеристикою був колір матеріалів, використовуваних в народному одязі. Виконуючи декоративну функцію, колір був способом вираження народного світогляду, психології і смаку, він виділяв сукні для щоденного використання або для свят, деталізував урочисті сукні, передавав статеву приналежність. Колір був своєрідною мовою, втілюючи важливість чистоти, благородства, сили, довголіття. Він символізував людські почуття: радість, смуток, любов і так далі. Колір костюму був в гармонії з природою, відбиваючи застарілі поняття, пов'язані з ним, такі як білий світ, червоне сонце, чорна ніч т.д.

Головним в українському традиційному одязі являється природний колір саморобних матеріалів. Основними кольорами хутра були чорний і коричневий. Натериторії Київської, Чернігівської, Полтавської використовувалася кольорова шкіра. Жіночі туфлі були зроблені з червоної і жовтої шкіри, яка також використовувалася для прикраси шкір.

Рослинний орнамент відіграв важливу роль в прикрасі традиційного одягу. Жіночим сорочкам Середньої Наддніпрянщини, Буковини, Волині і Подолу були характерні геометричні мотиви дерева: одяг містив вставки з гілок, листя, квітів, хмелю і винограду. Крім того, на сорочках Наддніпрянщини, Буковини і Подолу гілки дивилися вгору, а на сорочках Волині – вниз[2].

Сучасний одяг – співзвучний з народним одягом у використанні малюнків (клітини, колони, образні ритми й масштаби), гри фактур матеріалів, загальних колористичних рішень. Хустки, міхові головні убори, черевики, пояса підкреслюють в костюмі сучасні особливості.

У народному костюмі об'єднано мистецтво обробки шкіри, плетіння, аплікації та вишивки. Історичний розвиток одягу людини нерозривно тримається разом з модою.

Одяг для людини є тим об'єктом, в якому він набуває можливості виразити своє особисте художнє уявлення про світ, який оточує його, про мандри та нездійснені фантазії тощо. Впродовж століть багато міст та країн намагались бути центрами моди. Сила моди, поширюючись крізь держави по всьому Європейському континенту, представляє собою також відображення

політичної могутності.

Кожна мода є дзеркалом часу, але тільки після того, як вона буде прийнята окремим соціальним колом, народом, вона може стати модою. Її крива йде вгору з популярністю, все більше росте кількість тих, хто отримує від неї задоволення. Коли ж мода досягає найвищої точки, коли виникає загроза перетворення модного одягу в одноманітне форменне обмундирування, то мода перестає бути модою, тоді цикл різко обривається, або поступово затухає.

У першу чергу вплив моди зачіпає політичні та культурні центри цивілізації, країни, міста тощо. Так, у сільській місцевості помітним є опір моді, викликаний звичками, звичаями та традиціями, які формувались впродовж тривалого часу. Там довго відмовляються від модного одягу, який приходить з великих міст.

З початком індустріалізації у ХІХ ст. відбулась переоцінка соціально-культурних цінностей, що відобразилося і на моді. Зміни виражались, перш за все, в тому, що одяг відносили до категорії товарів. На перший план вийшла нова течія промисловості – промисловість пошиття одягу (легка промисловість). Вироби масового виробництва одягу стали доступні кожному. Індивідуальність одягу, яка була підкреслена ручною працею, на замовлення, використання окремого матеріалу та його прикрашення відійшли на другий план чи зовсім зникли. Промислове виробництво одягу дало можливість збагатити різноманітними варіантами дві основні категорії одягу – повсякденний та робочий одяг, і збіднів такий одяг, який потребує індивідуального чи мало об'ємного виготовлення – недільні, вихідні костюми, блузи тощо[3].

Збереження індивідуальності модного одягу в умовах масового промислового його виробництва можливе лише завдяки розвитку підприємств із незначними об'ємами виробництва, які, на жаль, є малорентабельними. За часів УРСР такими підприємствами були фабрики Укрхудожпрому, які отримували державні дотації для своєї роботи. Після отримання Україною незалежності в 1992 році відбулись значні економічні зміни, які характеризувались гіперінфляцією, втратою ринків збуту, зниженням споживчої спроможності населення. Тому дуже багато промислових об'єднань, які випускали товари народного спожитку із елементами народної творчості, опинились в скрутному становищі, ледве-ледве працювали, а у 1993-1994 рр. взагалі були ліквідовані. Великі об'єднання мали великий штат робітників, які більше не могли існувати, почались скорочення робітників, дуже цінних професій, які зараз не мають аналогів (наприклад, вишивальниці-ручні, художники з вшивки), а їх досвід на той час не передавався молодому поколінню, бо був малооплачуваним. На зміну ліквідованих великих промислових об'єднань Укрхудожпрому прийшли маленькі кооперативи, які існували дуже малий час, так як тканини та нитки для вишивки були дуже дорогі, купувати та реалізувати товар було дуже важко. Внаслідок цього була зруйнована

промисловість, яка дозволяла зберігати традиції української народної вишивки. Паралельно з цим були ліквідовані і магазини з продажу виробів народного промислу[4].

На сьогодні збереглося лише індивідуальне виробництво таких виробів, чисельність яких стала незначною і не забезпечує потрібні обсяги їх виробництва для збереження української народної та художньої вишивки в Україні, що негативно позначається на збереженні етнічної самоідентифікації українського народу в умовах глобалізації культур.

Молодь, яка виросла в часи СРСР, і яка зараз є основоположником сучасної української моди, намагається поновити втрачені владою за одне десятиріччя надбання української культурної спадщини, відновити її у своїй дизайнерській творчості.

Кількість сучасних митців – конструкторів, модельєрів, дизайнерів одягу, які використовують у своїй творчості етнічні мотиви національної української спадщини у розробці сучасних колекцій одягу на сьогодні є незначною, але їх творчість потребує вивчення з метою подальшого впровадження у масове виробництво.

Сучасний дизайн одягу сприймається як принципово нова сфера творчої діяльності, що синтезує майстерність художника, модельєра, десенатора, колориста, конструктора і технолога. Для створення нових форм одягу дизайнери використовують, як і в давнину, здобутки народного ткацтва й текстильної промисловості або текстильного дизайну. Однак розуміння одягу, що належать до декоративно-прикладного мистецтва, дещо відмінне від розуміння костюма, як результату дизайнерської праці.

Протягом століть конструктивна система одягу не зазнала суттєвих змін, але вбрання урізноманітнювалося елементами оздоблення, якістю та кількістю матеріалів і декоративних прикрас, відображаючи як світоглядне уявлення народу взагалі, так і індивідуалістичне сприйняття світу кожною окремою майстринею в розумінні краси, форми, кольору тощо. Саме ці нюанси особистісної творчості надавали одязі неповторної своєрідності і створили розмаїту варіативність у рамках виробленої конструктивної та образної системи. В тканинах і у вишивках вражає притаманна їм відшліфована століття – ми єдність орнаменту і способів його вираження (матеріалу, техніки, фактури, колориту) та принципів його розташування на площині виробу, які зумовлені насамперед логікою крою одягу.

Як і в прадавньому, так і в сучасному одязі основними вимогами є: зручність, знаковість і художня виразність, повна відповідність форми призначенню і матеріалові, простота і лаконічність ліній, гармонійність складових компонентів, ансамблеве рішення костюма, помірне навантаження його конструктивно-декоративними елементами, концентрація оздоблення та виділення силуетних форм, кольору, структури і фактури тканини.

У художніх особливостях, оздобленні костюма і надалі зберігається етнічна специфіка, національна своєрідність одягу, що сприяє встановленню безпосереднього взаємозв'язку між традиціями та професійним

моделюванням вбрання сьогодні, що знаходить відображення у проектуванні сучасного костюма в таких напрямках, як етно- та фольк- стиль. Провідні художники-модельєри та майстри сучасного декоративно-прикладного мистецтва викристалізували вже відомі прийоми опрацювання й осмислення народного вбрання, сформувавши нові, що проаналізовано в праці вітчизняних фахівців у галузі моделювання костюма З. Тканко та О. Коровицького [5, 50-51]. Це, зокрема: реконструкція («дослівна копія»), реплікація (реконструкція з оригінальних матеріалів у натуральну величину), стилізація, імітація (наслідування за допомогою зовсім відмінних художніх засобів; часто має негативний характер), інтерпретація (творчий метод переосмислення), асоціація (найбільш творчий метод – переосмислення всього нагромадженого матеріалу і створення нового з дуже тонким відчуттям першооснови). В результаті модельєр створює костюм за національними мотивами – творче вирішення одягу в ансамблі з мистецькими засобами зі створенням яскравого художнього образу в основному на асоціативній основі [5].

Особливої уваги десенатори дизайнери надають колористичним та орнаментальним питанням формування й оздоблення сучасних тканин для одягу за народними мотивами. Тут існує кілька різних підходів: малюнок і фактура тканини можуть відтворювати давні техніки і колорит; зразки стародавнього ткацтва або вишивки новітніми засобами перетворюються на сучасне кольорово-фактурне рішення тканини взагалі; малюнок на сучасній тканині імітує традиційне оздоблення одягових тканин; часто зразки ручної роботи зі збагачення фактури тканини замінюються машинними техніками оздоблення (вишивки, в'язання, плетіння, аплікації тощо). Окремо в ряду способів розробки сучасних тканин стоять авторські техніки ткацтва, розпису, вишивки, печворку, принти та інші. Характерною для вітчизняних дизайнерів (В. Гресь, Р. Богуцька, О. Караванська, І. Каравай) практикою у створенні колекцій костюмів у етно- та фольк- стилі є так би мовити «доопрацювання» тканин, виготовлених фабрично, вручну з метою надання їм задуманих автором ефектів тощо. В кожному окремому випадку це буде новий, особливий дизайнерський хід художнього вирішення твору [6].

Усі подібні практики мають за мету перш за все забезпечення середньої ціни на дизайнерські речі для успішної їх реалізації. На жаль, справжні традиційно рукотворні плетіння, в'язання, вишивка і ткацтво, які є невід'ємною складовою матеріалів для народного вбрання, через високу вартість ручної роботи недоступні широкому загалу споживачів. Тому вони, як і за радянських часів, залишаються привілеєм, одиничними ексклюзивними виставковими речами в приватних колекціях та на мистецьких виставках. Отже, провідні сучасні українські модельєри і дизайнери черпають свою насагу зі скарбниці національного мистецтва. Опираючись на традиції декоративного вирішення народних тканин і одягу того чи іншого регіону вони свідомо відходять від цитування й реконструкції автентичних творів. Поєднуючи народну традицію з новочасними тенденціями в мистецтві митці пропонують значно складніші за художнім

вирішенням колекції одягу образно-асоціативного характеру. Найталановитіші з них втілюють свої ідеї у творах позначених рисами українства.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Цимбалюк О.К. *Етномистецькі традиції костюма в Україні середини XIX – XX століття: Автореф. Дис. канд. мистецтв.* – Львів, 2000.
2. Сидорович С.Й. *Художня тканина західних областей УРСР / С.Й. Сидорович.* – К., 1979.
3. Матейко К.І. *Використання в сучасному одязі елементів традиційного вбрання / К.І. Матейко, С.Й. Сидорович // Народна творчість та етнографія.* – К. : Вип. № 2, 1963. – С. 14–20.
4. Николаева Т.А. *Народное моделирование женской одежды и применение его традиций в современной практике (на материалах Украины) / Т.А. Николаева // Советская этнография.* – М.: Вип. № 3, 1977. – С. 72–90.
5. Николаева Т.А. *Народное моделирование женской одежды и применение его традиций в современной практике (на материалах Украины) // Советская этнография.* – М. : Вип. № 3, 1977. – С. 72–90.

*Олена Плевако
(Полтава, Україна)*

АЗІЙСЬКА ВИШИВКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА УКРАЇНСЬКУ КУЛЬТУРУ

Потреба оздоблення така ж стара, як і наша культура. Людина декорувала своє найближче оточення, предмети щоденного вжитку, врешті – саму себе. У багатьох народів існувала традиція розмальовування свого тіла, татуювання, а відгомін цих технік, виконував роль своєї рідної декорації.

Однією з найдавніших технік оздоблення тканини і шкіри є вишивка – мистецтво виконання рисунку за допомогою голки й нитки. Вишивка має такі ж давні традиції, як ткацтво, і очевидно, початкове вона застосовувалася головним чином для естетичного оформлення одягу, щоб згодом стати прикрасою святинь і осель, декорувати культові предмети.

Вишивка як один з видів декоративного мистецтва є особливою галуззю художньої творчості. Основна її мета – художнє освоєння матеріального світу, естетичне осмислення навколишнього середовища. Дотримуючись принципу єдності краси й доцільності, митці своїми творами намагаються прикрасити побут людини, її життєдіяльність.

Вишивка тісно пов'язана з появою першого стібка при виготовленні одягу. Матеріалом для вишивки в різні далекі часи служили і жили тварин, і нитки льону, конопель, бавовни, вовни, шовку, також застосовувався і натуральний волосся.

У далекі часи, коли люди жили відокремлено, кожен народ, а іноді й невелике селище мали свої особливості у вишивці та інших видах народної творчості. З розширенням зв'язків між окремими районами місцеві особливості збагачували один одного. З покоління в покоління відпрацьовувалися і поліпшувалися візерунки та кольорові рішення,